

Titel lessenreeks	Poëzie met ChatGTP?
Doelgroep	Havo 3
Lestijd	3x2 uur
Ontwerpers	Martijn Koek; Josefiën Sweep; Eduard Kleerekoper; Roos van Kooy; Gary Wallaart
Leerdoelen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Je kunt een opdracht voor een Large Language Model (zoals ChatGPT) formuleren, zodat deze een gedicht schrijft, waar een metafoor en eindrijm in voorkomt en dat bij een bepaalde situatie past. 2. Je kunt de passendheid en schoonheid van een gedicht (door mens maar ook door een machine geschreven) beoordelen en verbeteren, daarbij gebruik makend van je kennis over en inzicht in de begrippen metafoor en eindrijm.
Lesdoelen	<i>zie helemaal onderaan dit document</i>

LESPLAN

lesuur	stap	Wat de docent doet en zegt (vgl. notes/notities powerpoint)	Wat IIn/st doen (werkvorm→)	Materialen en benodigheden	geplande tijd (+/-)
1+2	<i>Als het niet kan, waarom zeggen we het dan? Verkennen van metaforisch taalgebruik en rijm op twee aspecten: wanneer zeg je zo iets (=passend bij welk gevoel)? En: waarom zou je het dan zó zeggen (=mooi)?</i>				
vooraf	<i>Print/zet digitaal voor IIn klaar: Opdracht “poëtisch taalgebruik (bijlage B/padlet) & gedichten voor IIn (keuzegedichten les 1, bijlage H) & opdracht “gedichten lezen” (bijlage G) & opdracht “zinnen afmaken, taal begrijpen?” (bijlage C) padlets -als je die gebruikt- voor einde les 1 (bijlage B) en begin les 2 klaarzetten/beschikbaar hebben</i>				
1	introductie	<p>Bespreekt de doelen van de les (ppt.: slide 2)</p> <p>Toont de volgende zinnen (ppt.: slide 3 en 4): Ik krijg een punthoofd van je. Robin heeft vlinders in haar buik. Pas op, ik spring bijna uit mijn vel! Ik erger me groen en geel aan je. Dat is dan eigen schuld, dikke bult. Helaas, pindakaas!</p>		Zinnen en schema in powerpoint.	10 min (lesuur 1)

		<p>Vraagt / bespreekt: wat zijn overeenkomsten tussen deze zinnen? (sturen naar antwoord: het kan allemaal niet echt / is niet letterlijk maar figuurlijk, met soms rijm/op elkaar lijkende woordparen EN: ze geven alle drie een gevoel weer).</p> <p>Ook al kan wat in de zin staat niet echt, toch gebruiken mensen deze zinnen regelmatig. Wanneer (bij welk gevoel) past het om zo'n zin te zeggen? En waarom zou je het op deze manier zeggen dan? Past bijvoorbeeld 'Ik heb maden in mijn buik' net zo goed bij het gevoel? Waarom / wel niet? Sturen naar iets als 'het bedoelde gevoel is veel minder negatief dan 'maden' doet vermoeden.</p>	<p>Leerlingen luisteren en denken en praten mee</p>		
	<p>Overgang van dagelijks naar poëtisch taalgebruik</p>	<p>Legt uit / bespreekt dat het hier gaat om beelden in het dagelijks taalgebruik. Ook in songteksten en poëzie komen ze vaak voor, en dan is soms niet meteen helder om welk gevoel / welke gevoelens het gaat. Deelt opdracht 1 uit (zie bijlage B).</p>	<p>Bediscussiëren in duo's mogelijke antwoorden. Vullen schema in (zie bijlage B).</p> <p>Duo's vormen zich tot viertallen. Vergelijken elkaars antwoorden en evalueren welke het beste past; of synthetiseren tot een nieuw antwoord.</p> <p>Viertallen vullen hun beste antwoorden in in digitale tool.</p>	<p>bijlage B padlet</p>	<p>10 min (lesuur 1)</p>
	<p>bespreken</p>	<p>Docent gaat kort in op verschillen en overeenkomsten tussen de antwoorden, aan de hand van schema (ppt.: slide 5). Sturen naar:</p>	<p>Leerlingen luisteren, denken en praten mee over de verschillen en overeenkomsten.</p>		<p>5 min (lesuur 1)</p>

		verschillende antwoorden mogelijk, maar heel erg ver liggen ze (waarschijnlijk) nou ook weer niet uit elkaar (of : wel anders, maar niet elkaars tegengestelden?).			
	Hele gedichten	<p>Docent deelt gedichten uit. (Poëzie met chatgpt. Keuzegedichten les 1, bijlage H). Je kunt als docent zelf bepalen of je in geheel vrij laat kiezen of bijv. één gezamenlijk gedicht uitkiest. <i>Let op: de gekozen gedichten worden ook in de volgende les gebruikt.</i>)</p> <p>Instrueert: beantwoord voor de drie gedichten de volgende vragen (ppt.: slide 6):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij welk gevoel / welke gevoelens past dit gedicht volgens jou? - Welke woorden/zinnen geven dat volgens jou aan? - Moet je die woorden letterlijk of figuurlijk nemen? - Wanneer zou iemand het kunnen voordragen? - Wat vind je er mooi aan (welke regels / woorden bijvoorbeeld) <p>Deze opdracht staat ook in bijlage G</p> <p>Afsluiten met samenvatting (ppt.: slide 7)</p>	<p>Leerlingen lezen de gedichten. Kiezen elk voor zich de drie gedichten die hen het meest aanspreken en beantwoorden de vragen in hun schrift / op hun laptop aan de hand van het schema in de powerpoint (ppt.: slide 6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - gedichten met eindrijm en beeldspraak, in bestand Poëzie met chatgpt. Keuzegedichten les 1 (bijlage H). - schema als geprint/digitaal (zie bijlage G) 	20 minuten (lesuur 1)
2	enkele kenmerken gedichten: metafoor en eindrijm	<p>docent legt uit: herhaling van de literaire technieken metaforen en eindrijm, en de</p>	leerlingen luisteren	<ul style="list-style-type: none"> - powerpoint met uitleg over metaforen en rijmsoorten (aard en effect) + 	10 minuten (lesuur 2)

		<p>mogelijke effecten ervan. (ppt.: slide t/m 24)</p> <p>In plaats van de tabellen op slide 15-18 (metafoor) en slide 21 tot 24 kun je ook een padlet gebruiken om samen te brainstormen</p>		<p>voorbeelden. Bij metafoor ook aandacht voor dat je sommige gedichten of verhalen in zijn geheel als een metafoor kunt zien (gaan bijv over een wandeling, maar die wandeling is eigenlijk 'het leven' o.i.d.).</p> <p>- Padlet</p>	
	kenmerken in vb.-gedicht aanstrepen	<p>docent legt opdracht uit (ppt.: slide 25): leerlingen moeten bij de gedichten die ze de vorige les geanalyseerd hebben metaforen en rijmsoorten aanstrepen en daarbij een cijfer geven van hoe mooi en passend ze die metafoor en dat rijm op die plek vinden: 1= heel erg lelijk, 10 = ongelooflijk prachtig. 1=past helemaal niet goed bij waar het gedicht volgens mij over gaat 10=past perfect bij waar het gedicht volgens mij over gaat.</p>	<p>Leerlingen merken op en evalueren</p>	<p>powerpoint met opdracht (ppt.: slide 25)</p>	<p>15 minuten (lesuur 2)</p>
	computers en gedichten	<p>Drie vragen om over na te denken:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Zou een computer een gedicht kunnen schrijven? 2.Zou een computer een gedicht mooi of lelijk kunnen vinden? 3.Zou een computer een gedicht bij een bepaald gevoel / bepaalde gevoelens kunnen vinden passen? <p>(ppt.: slide 26)</p>	<p>Formuleren eerste reacties op die vragen.</p>		<p>3 minuten</p>
	communicatie met computers	<p>Introductie chatbots/ChatGPT Programma dat voor ons kan schrijven, 'voorspelt' taal.</p>	<p>leerlingen denken en praten leerlingen maken opdracht</p>	<p>- korte uitleg wat Chat GPT is/hoe het werkt</p>	<p>10-15 minuten (lesuur 2)</p>

		(ppt.: slide 27-30)		- korte werkvorm: zinnen afmaken, taal begrijpen? (bijlage C)	
	afsluiting: bruggetje volgende week	Zelfde vragen als op slide 27 (ppt.: slide 31)			2 minuten
3+4	Gedichten, gevoelens en computers?				
vooraf	NB zorg ervoor dat Iln voorafgaand aan deze les een ChatGPT-account (of vergelijkbare LLM) aangemaakt hebben (en hun wachtwoord weten) Leerlingen moeten deze les ook (in duo's) over computer met internet voor ChatGPT beschikken. Print/zet digitaal voor Iln klaar: Opdracht ChatGPT (bijlage D) & evt. Opdracht les 4 (bijlage E)				
3	Start les: Begrijpt een computer taal/gedichten taal?	Start les (lesdoelen) Sluit aan bij vorige les: computers en taal. Doel is vorige les terug te halen (opdracht zinnen afmaken, vgl. vraag 1) en te verdiepen. Sturen naar zaken als: computer rekt taal uit, computer heeft zelf geen gevoel. Computer weet niet wat 'mooi' is, want dat is persoonlijk. Computer weet niet wat 'passend bij gevoel is', want ook persoonlijk, en: heeft zelf geen gevoel. (ppt.:33-34) Voorafgaand aan het oefenen met prompting laat de docent kort voorbeeldgesprek met ChatGPT zien, dat aansluit op het woorden voorspellen/taal begrijpen (ppt2: slide 35).	leerlingen luisteren, denken en praten		5 minuten (lesuur 3)
	Chatten met ChatGPT	Docent geeft korte, uitleg over instructies geven aan ChatGPT ('formulering prompt') (ppt.: slide 36) Leerlingen gaan zelf oefenen. Zie bijlage D (ppt.: slide 37)	Leerlingen formuleren prompts in tweetallen en evalueren uitkomst. <u>Antwoorden worden ingeleverd.</u>	- leerlingen moeten ChatGPT- of ander LLM-account hebben en dat kunnen gebruiken - oefenopdracht voor Iln (bijlage D)	30-35 minuten
	ChatGPT en gedichten	Afsluiten met slide: Als je ChatGPT een gedicht wilt laten schrijven dat je	Leerlingen brainstormen		5 minuten

		mooi vindt en bij een bepaald gevoel / bepaalde gevoelens vindt passen, wat zou je hem dan allemaal moeten uitleggen / opgeven? (ppt.: slide 38)			
4	Introductie + aan de slag	Legt uit: we gaan ChatGPT een gedicht laten schrijven over het gevoel vriendschap, dat jij mooi en passend vindt. Het mag niet een letterlijke definitie van vriendschap worden. De woorden vriendschap en vriend(in) mogen er zelfs niet in voorkomen. In het gedicht moet eindrijm voorkomen en meerdere metaforen gebruikt worden die jij mooi en passend vindt. Het mag maximaal 8 regels lang zijn. (ppt.: slide 39-42)	In in tweetallen chatGPT gedicht voor vriendschap laten schrijven: welke prompts?	Opdracht op powerpoint (ook als Bijlage E)	5 minuten (lesuur 4)
	Aan het werk	Loopt rond, helpt en stimuleert waar nodig.	Leerlingen schrijven in duo's prompts om Chat GPT mooi gedicht passend bij vriendschap te laten schrijven, met de gevraagde kenmerken.	Opdracht op powerpoint	30 minuten (lesuur 4)
	Werk opslaan	Laat de duo's het gehele chat-gesprek (prompts + gedichtversies - in elk geval de gedichtversies!) kopiëren, opslaan en inleveren. Het uiteindelijke gedicht ook los opslaan (evt. via digitale tool) [Gedicht heeft ieder volgend blokkur nodig!] (ppt.: slide 42)	Opslaan en mailen. Gedicht zo direct en volgend blokkur nog nodig.		5 minuten (lesuur 4)
	Ter afsluiting: korte analyse gedicht	In ChatGPT-gedicht metaforen en eindrijm aanstrepen (ppt.: slide 43)	Leerlingen in duo's	Opdracht op powerpoint	5 minuten (lesuur 4) <i>NB doorschuiven indien niet voldoende tijd</i>
5+6	Evaluatie ChatGPT-gedichten				

vooraf	Zorgen dat IIn hun computergedicht hebben; Groepsindeling 3-tallen voorbereiden (duo's niet in 3-tal); twee ChatGPT-gedichten voor klassikale bespreking kiezen Print/zet digitaal voor IIn klaar: Opdracht "beoordelen gedichten" (bijlage F) & padlet klaarzetten/beschikbaar hebben				
	Introductie	Docent presenteert lesdoel (ppt.: slide 46) en grijpt terug op vorige les (ppt.: slide 47).	Luisteren, denken mee/terug	Powerpoint	5 minuten
	Computergedichten beoordelen	<p>Maakt groepjes van 3, waarin nooit een duo uit les 4 samen zit (want dan heeft elk groepje 3 gedichten) [Zorg er bij voorkeur ook voor dat dat IIn van de gedichten van de volgende opdracht niet bij elkaar zitten (dus bijv. IIn A+B hadden gedicht 1 van de volgende slide en leerlingen C+D gedicht 2, dan mogen A&C/D nooit bij elkaar en B&C/D ook niet), zodat ze in het drietal hoogstens al 1 gedicht van de volgende werkvorm samen gelezen hebben.]</p> <p>Deelt blad F beoordeling uit.</p> <p>Loopt rond, spoort aan, stuurt bij, helpt op weg.</p> <p>Kwam er een winnend gedicht uit? Waarom had dat gewonnen?</p> <p>Neem de antwoorden op deze opdracht (bijlage F) in. (wij zouden deze als onderzoekers graag gebruiken)</p>	Beoordelen van de 3 chatgpt-gedichten op grond van tabel op blad F (ppt.: slide 48)	Powerpoint; bijlage F: beoordeling chatgpt-gedicht	15-20 minuten
	In duo's beoordelingen vergelijken	Elk lid van het duo zat in een ander drietal en heeft dus een eigen beoordeling van het gedicht. Laat de leerlingen deze vergelijken.	Vergelijken 2 versies blad bijlage F voor eigen gedicht. (ppt.: slide 49)		5 minuten

	Allemaal samen twee computergedichten beoordelen	Kiest vooraf een goed en minder goed ChatGPT-gedicht (voor IIn neutraal formuleren, gewoon “twee gedichten gekozen”). Laat eerst iedereen die twee gedichten lezen (sommige leerlingen hebben één gedicht al gelezen). Klassikaal: welke is het beste en welke het minste en waarom (werkblad weer invullen)?	Samen beoordelen van de 3 chatgpt-gedichten op grond van tabel op blad F (ppt.: slide 50)	Powerpoint; opdrachtvel bijlage F : beoordeling chatgpt-gedicht	15 minuten
6	ChatGPT-gedicht verbeteren	Zorgt dat iedereen gedicht + beoordeling(en) hiervan heeft om dit te gaan verbeteren/herschrijven. [Docent kan ervoor kiezen of dit de twee gezamenlijk besproken gedichten zijn of in duo's het eigen ChatGPT-gedicht]. Legt opdracht uit. (ppt.: slide 51) Loopt rond, spoort aan, stuurt bij, helpt op weg.	Verbeteren eigen gedicht		10-15 minuten
	Uitwisselen verbeterde versies (gedichtduo's)	Legt opdracht uit. (ppt.: slide 52) Loopt rond, spoort aan, stuurt bij, helpt op weg.	Leerlingduo vergelijkt de twee herschreven versies (hebben ze andere keuzes gemaakt of vergelijkbare?), ook met origineel. (ppt.: slide 52)	Powerpoint; zojuist herschreven gedichten	10 minuten
	Nabespreking computer & gedicht	Gezamenlijke nabespreking 3 vragen (kan naar keuze ook met een digitaal toeltje/bijv. padlet -zie hieronder-). (ppt.: slide 53) 1.Zou een computer een gedicht kunnen schrijven? 2.Zou een computer een gedicht mooi of lelijk kunnen vinden?	Leerlingen doen actief mee aan de nabespreking en(/of) vullen de padlet in. Padlet en ppt.: slide 53	Powerpoint; padlet	10-15 minuten

		<p>3.Zou een computer een gedicht bij een bepaald gevoel / bepaalde gevoelens kunnen vinden passen?</p> <p>Als je het prettig vindt werken, kun je in hun ideeën op een padlet laten plaatsen</p>			
	Learner report en afsluiting	Afsluiting. (ppt.: slides 54)			5 minuten

A. Schema figuurlijk taalgebruik: wanneer en waarom? Ook in powerpoint.

Zin (bijvoorbeeld...)	Wanneer / in welke situatie kunnen we zoiets zeggen?	Waarom zeggen we zoiets op deze manier?
Ik krijg een punthoofd van je.		
Robin heeft vlinders in haar buik.		
Pas op, want ik spring bijna uit mijn vel!		
Ik erger me groen en geel aan je.		
Dat is dan eigen schuld, dikke bult.		
Helaas, pindakaas!		

B. Poetisch taalgebruik: wanneer en waarom? Ook in powerpoint.

Zin met beeldspraak (bijvoorbeeld...)	Welk gevoel past bij deze woorden?	Leg uit waarom je bij deze woorden dat gevoel moet denken.
Gooi een steen naar de dag (Spinvis, <i>Kom terug</i>).		
Hier in de diepte hoor ik steeds maar weer je naam (S10, <i>De diepte</i>)		
Je verblindt me, met tegenlicht, maar blijf, maar blijf. (Eefje de Visser, <i>Bitterzoet</i>)		
I've got a bowling-ball in my stomach, I've got a desert in my mouth (Tori Amos, <i>Crucify</i>)		

C. (met antwoorden en vertalingen voor docent in blauw)

Opdracht: Zinnen afmaken, taal begrijpen?

Lees (bij A., B. en C.) steeds de eerste twee zinnen en bedenk hoe de derde zin waarschijnlijk afgemaakt kan worden. Vul dus steeds het meest logische woord/woorden op de puntjes in.

A.

1. Hold din hund i snor!
2. Han gik med sin hund i snor.
3. **Jeg vil aldrig have min hund i ....**

A. Antwoord: _____

B.

1. Anda dapat membeli kopi atau teh di mesin penjual otomatis.
2. Saya minum kopi atau teh di pagi hari.
3. **Apakah Anda ingin kopi atau ...?**

B. Antwoord: _____

C.

1. Dá se tu koupat v moři?
2. Můj pes se vždycky chce koupat v moři.
3. **Miluju se koupat ....**

C. Antwoord: _____

Antwoorden voor docenten

A. snor

1. Houd uw hond aan de lijn!
2. Hij liep met zijn hond aan de lijn.
3. Ik wil mijn hond nooit aan de lijn hebben. [Deens]

B. teh

1. Bij de automaat kunt u koffie of thee krijgen.
2. Ik drink 's morgens koffie of thee.
3. Wilt u koffie of thee? [Indonesisch]

C. v moři (twee woorden: ' in zee')

1. Kun je hier in zee zwemmen?
2. Mijn hond wil altijd in zee zwemmen.
3. Ik houd ervan om in zee te zwemmen. [Tsjechisch]

D. Oefenopdracht ChatGPT

Vooraf:

- Ga naar <https://chat.openai.com/>
- Log in (/maak een account aan en log dan in)
- Kies links boven "new chat"

Lees nu het onderstaande gedichtje en beantwoord de bijbehorende vragen (1 tot en met 6 met deelvragen).

*Ik zit vaak voor het vensterglas
Mij duchtig te vervelen
En denk: als ik twee hondjes was
Dan zou ik samen spelen.*

1. Eindrijm

Voor vraag a + b kun je je gesprek met ChatGPT (je vragen en het antwoord) kopiëren in het antwoordvak.

a. Welke vraag/vragen stel je aan ChatGPT (/een ander AI-chatmodel), wanneer je wilt weten of er eindrijm in dit gedichtje voorkomt?

b. Wat antwoordde ChatGPT?

antwoord op a+b:

c. Klopt het wat ChatGPT schrijft?

ja/nee, want:...

2. Metafoor

Voor vraag a + b kun je je gesprek met ChatGPT (je vragen en het antwoord) kopiëren in het antwoordvak.

a. Welke vraag/vragen stel je aan ChatGPT, wanneer je wilt weten of er een metafoor in dit gedichtje staat?

b. Wat antwoordde ChatGPT?

antwoord op a+b:

c. Klopt het wat ChatGPT schrijft?

ja/nee, want:...

3. Informatie over het gedicht

Voor vraag a + b kun je je gesprek met ChatGPT (je vragen en het antwoord) kopiëren in het antwoordvak.

a. Welke vraag/vragen zou je aan ChatGPT stellen, wanneer je wilt weten of wie dit gedichtje geschreven heeft?

b. Wat antwoordt ChatGPT als je dit vraagt?

antwoord op a+b:

c. Het gedichtje is door Godfried Bomans geschreven. Heeft ChatGPT dat antwoord gegeven? (Indien niet, hoe zou dat kunnen komen, denk je?)

4. Regellengte

Nu gaan we ChatGPT vragen, hoeveel woorden op elke regel van het gedichtje staan.

a. Tel ze eerst zelf:

Op regel 1 staan .... woorden.

Op regel 2 staan .... woorden.

Op regel 3 staan .... woorden.

Op regel 4 staan .... woorden.

b. Probeer nu ChatGPT eens het goede antwoord te laten geven. Welke vragen heb je gesteld?

antwoord op b:

c. Lukte het om het goede antwoord te krijgen?

ja/nee, want:...

d. Hoeveel keer heb je ChatGPT iets geschreven om het goede antwoord (proberen) te krijgen?

....

5. Aantal woorden

a. Hoe vaak staat het woord "ik" in het gedichtje? (Beantwoord deze vraag eerst zelf)

b. Probeer nu ChatGPT eens het goede antwoord te laten geven. Welke vragen heb je gesteld?

antwoord op b:

c. Lukte het om het goede antwoord te krijgen?

ja/nee, want:...

6. Herschrijven

Je kunt ChatGPT/een AI-model ook vragen om zelf een soortgelijk gedichtje als het bovenstaande te schrijven. Bijvoorbeeld, omdat je wilt dat een gedicht korter of langer is of omdat je het in een bepaalde stijl of voor een bepaalde persoon wilt schrijven.

a. Vraag ChatGPT eens om een soortgelijk gedichtje als het bovenstaande te schrijven, maar dan twee keer zo lang. Hoe heb je ChatGPT dit gevraagd en wat was het antwoord?

vragen/opdrachten voor ChatGPT:

uiteindelijke gedicht geschreven door ChatGPT:

b. Je kunt ChatGPT ook vragen om iets vanuit een bepaalde persoon of voor een bepaald publiek te (her)schrijven. Bijvoorbeeld een gedichtje zoals dit, maar geschreven door iemand die verliefd is op iemand anders.

Hoe zou je dan de opdracht voor ChatGPT kunnen formuleren? (Je kan meerdere antwoorden geven!)

vragen/opdrachten voor ChatGPT:

Welk gedichtje komt eruit?

uiteindelijke gedicht door ChatGPT:

c. Je kunt ChatGPT ook vragen om iets in een bepaalde stijl te (her)schrijven. Bijvoorbeeld een gedichtje zoals dit, maar dan in de stijl van een bepaalde schrijver of politicus of als een soort raptekst.

Hoe zou je dan de opdracht voor ChatGPT kunnen formuleren? (Je kan meerdere antwoorden geven!)

vragen/opdrachten voor ChatGPT:

Welk gedichtje komt eruit?

uiteindelijke gedicht door ChatGPT:

d. Kijk in de vraag 6 terug naar je gedicht bij a, b of c (kies dus één gedichtje uit vraag 6). Geef ChatGPT nog een keer een opdracht/meerdere opdrachten om dit gedicht te verbeteren.

vragen/opdrachten voor ChatGPT:

uiteindelijke gedicht door ChatGPT:

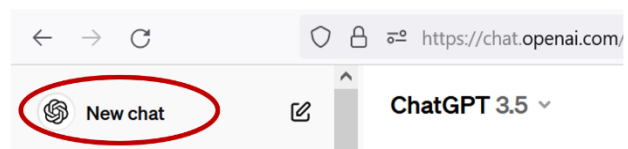
E. Opdracht ChatGPT laten dichten (ook op powerpoint)

We gaan chatgpt een gedicht laten schrijven over het gevoel vriendschap, dat jij mooi en passend vindt. Het mag niet een letterlijke definitie van “vriendschap” worden. De woorden “vriendschap” en “vriend(in)” mogen er zelfs niet in voorkomen. In het gedicht moet eindrijm voorkomen en meerdere metaforen gebruikt worden die jij mooi en passend vindt. Het gedicht mag niet langer dan acht regels zijn.

afbeelding gemaakt met Bing Copilot Designer

- Ga naar <https://chat.openai.com/>
- Log in (/maak een account aan en log in)
- Kies links boven “new chat”

Geef ChatGPT opdrachten, zodat er uiteindelijk een goed gedicht uitkomt.

Als je klaar bent, moet je je gedicht opslaan:

• je hele gesprek in chatgpt

- Selecteer met je muis alle tekst uit het gesprek met ChatGPT waarin je je gedicht gemaakt hebt (de tekst wordt dan blauw)
- Klik op de rechtermuisknop en kies ‘copy’/‘kopiëren’
- Open word. Plak de gekopieerde tekst hierin (rechtermuisknop en dan ‘paste’/‘plakken’)
- Sla het word-bestand op

ChatGPT 3.5 ▾

You

Hoi ChatGPT!

ChatGPT

Hoi! Hoe gaat het met je vandaag?

Copy

Select All

Print Selection...

Take Screenshot

- kopieer ook alleen je uiteindelijke gedicht
sla op, heb je zo en in volgende les nog nodig

F. Beoordeling gedichten

In jullie groepje hebben jullie drie ChatGPT-gedichten. Nummer die gedichten 1, 2 en 3. Doe nu voor elk gedicht het volgende:

1. Lees het gedicht twee keer rustig door.
2. Beoordeel samen het gedicht. Vul hiervoor onderstaande tabel in. Overleg goed met elkaar.

Beoordeling	Gedicht 1	Gedicht 2	Gedicht 3
Zitten er metaforen in het gedicht? Welke / waarom niet?			
Zijn de metaforen mooi? Ja/nee, want....			
Voldoet het gedicht aan de overige eisen uit de opdracht? Waarom wel en/of waarom niet?			
Cijfer voor hoe mooi de versie is (1-10)			
Uitleg: wat vinden jullie dan mooi / niet mooi / een beetje mooi?			
Cijfer voor hoezeer de versie bij vriendschap past (1-10)			
Uitleg: wat vinden jullie dan passend / niet passend / een beetje passend?			
Gemiddeld cijfer (cijfer voor mooi + cijfer voor passend, delen door 2)			

G. Les 1: gedichten lezen

Beantwoord voor de gelezen gedichten de vragen in de tabel

	Titel gedicht:	Titel gedicht:	Titel gedicht: ....
Bij welk gevoel / welke gevoelens past dit gedicht volgens jou?			
Welke woorden/zinnen geven dat volgens jou aan?			
Moet je die woorden letterlijk of figuurlijk nemen?			
Wanneer zou iemand het kunnen voordragen?			
Wat vind je er mooi aan (welke regels / woorden bijvoorbeeld)?			

H. Bruikbare gedichten voor in de les 1

Hieronder geven we voorbeeldgedichten om gezamenlijk, als voorbeeld, in de les te bespreken. De gedichten voldoen aan de volgende criteria:

- er komt eindrijm in voor
- er zit metaforiek in
- de gedichten zijn niet te lang
- de gedichten zijn qua thematiek/woordgebruik leesbaar voor havo3

De onderstaande tabel geeft een overzichtje van de gedichten

	auteur	titel	passend bij?	metafoor	overig
1	Armand van Assche	Zie, in het zand	geboorte; rouw; verlangen; verhaal	<i>zand; vis; zee; tekening</i>	versjesachtig (kinder)gedicht
2	Hans Andreus	Of hoe dat heet	geboorte; god; spiritualiteit	<i>licht</i>	
3	Eva Cox	<i>geen titel</i>	verhuizing; gemeenschap	<i>rand; tussen thuis en op reis; tussen buiten en binnen; tussen elders</i>	
4	Anjet Daanje (/Emily Brontë)	<i>geen titel</i>	twijfel; twist; strijd; ziekte; goed en kwaad	<i>drie goden</i>	misschien raakpunt met Engels
5	Jeroen Fledderus	Golven	liefde; vriendschap; rouw	<i>vliegen; strandt; ritme van je haren</i>	
6	Jan Hanlo	Voortreffelijke boeken	vriendschap	<i>mijn koop belonen</i>	
7	Geert de Kockere	In de lente...	leven; ouderdom; sterven	<i>seizoen voor leven; goudvis</i>	versjesachtig (kinder)gedicht
8	Rutger Kopland	Onder de appelboom	rouw; liefde; ouderdom; leven	<i>appelboom; nacht kwam uit de aard; hing</i>	vrij lang jaar-klaar; mij-jij-dichtbij
9	Johanna Kruit	Ruzie voorbij	heimwee; vriendschap	<i>pluk de sterren uit de hemel; graaf de maan op uit het zand</i>	
10	Spinvis	Astronaut	geboorte; rouw	<i>reis; heelal; de planeten zingen zacht</i>	
11	Antoine Uitdehaag	Ode aan de mus	leven; ouderdom (verjaardag)	<i>mus; vogel; uitsterven; spreek; de schreeuwende eeuw</i>	
12	Anne Vegter	De middelen	steun; hulp; ziekte	<i>vele beelden; lekt</i>	

13	<i>onduidelijk</i>	Wolken	vriendschap; liefde; geboorte; rouw	<i>roven; beeld van vliegen/ reis/ vogel/ zee/ schaduw</i>	
14	Edward van den Vendel	Houdbaar	liefde; afscheid; einde relatie; verdriet	<i>melkpak (met schaterlach erin); houdbaarheid melk; vleermuis van verdriet</i>	
15	Leo Vroman	De verstandige dolfijnen	milieu; maatsch. leed	<i>verstandige dolfijnen; jurk</i>	
16	Michel van der Plas	Weet je wat verdriet is?	verdriet; liefde	vogel	
17	Eva Cox	Ik wil	verlangen; maatsch. leed	<i>beelden uit de stad voor het leven</i>	let op: alleen binnenrijm!

Zie, in het zand

Zie, in het zand
kan ik een vis tekenen
zo sprekend echt
dat hij in mijn ogen
kan zwemmen
naar de overkant.

Stil nog even zegt de vis
in zijn golfjes van zand
tegen de wind.
Stil, niet spreken nu.
ik wil nog even
blijven leven.

Armand van Assche

Assche, A. van (2002). *Soms kietelt het*. Baeckens Books BVA.
Geraadpleegd van <http://www.armandvanassche.be/pdfu/De-zee-is-een-orkest.pdf>

Of hoe dat heet

Gelukkig dat
het licht bestaat

en dat het met
me doet en praat

en dat ik weet
dat ik er vandaan

kom, van het licht
of hoe dat heet.

Hans Andreus

Andreus, H. (1975). *Holte van licht*. Uitg. Holland.
Geraadpleegd van <http://www.poezie-leestafel.info/hans-andreus>

zonder titel

Wij wonen aan zee
dat is anders
sommige mensen
wonen aan de
binnenkant
van een land
wij op de rand
tussen thuis en op reis
tussen buiten en binnen
tussen elders
en hier

Eva Cox

Cox, E. (2016). *Tazette*, 5. Op 20 november 2023 geraadpleegd van <http://www.ertazeens.be/getFile.php?id=2923>.

zonder titel (/ (deel van) The Philosopher)

Het is wat ik onverdeeld geloven blijf
Tot ik me in mijn graf heb gelegd
Drie goden, gevat in dit schamele lijf
Zijn constant met elkaar in gevecht
De hemel kon hen niet bergen alle drie
Maar toch is er in mij plaats voor hen
En blijven ze daar tot ik de essentie
Van mijn wezen vergeten ben

Anjet Daanje (/ Emily Brontë)

Uit (p.190): Daanje, A. (2022). *Het lied van ooievaar en dromedaris*. Uitgeverij Passage.
(gehele origineel van Brontë hier: https://en.wikisource.org/wiki/Page:The_complete_poems_of_Emily_Bronte.djvu/61)

Golven

Golven vliegen af en aan
worden nooit meer wat ze waren
De tijd strandt her en der
ik volg het ritme van je haren

Letters staan geschreven
op een eindeloos mul strand
Jij bent dan een lichaam
en een naam in het zand

Jeroen Fledderus

Geraadpleegd van <https://www.gedichten.nl/nedermap/hartenkreten/hartenkreet/56697.html>

Voortreffelijke boeken

Voortreffelijke boeken kocht ik.
Zij willen graag mijn koop belonen.
Maar ongelezen wachten zij,
Want steeds verwijlt mijn geest het meest
Bij jullie - Schonen.

Jan Hanlo

Hanlo, J. (1958). *Verzamelde gedichten*. Uitgeverij Van Oorschot.
Geraadpleegd van <https://www.gedichten.nl/nedermap/gedichten/gedicht/212801.html>

In de lente...

In de lente
bluwt de goudvis
dat de kater stout is.
In de zomer
bluft de goudvis
dat hij echt van goud is.
In de herfst
zeurt de goudvis
dat het water koud is.
En in de winter?
In de winter
sterft de goudvis.
Omdat hij oud is.

Geert de Kockere

Kockere, G. de & Verplancke, K. (2002). *Een fruitje van zilver*. De Eenhoorn.
Geraadpleegd van <https://snotneusjes.wordpress.com/2012/09/05/in-de-lente-geert-de-kockere/>

Onder de appelboom

Ik kwam thuis, het was
een uur of acht en zeldzaam
zacht voor de tijd van het jaar,
de tuinbank stond klaar
onder de appelboom

ik ging zitten en ik zat
te kijken hoe de buurman
in zijn tuin nog aan het spitten
was, de nacht kwam uit de aarde
een blauwer wordend licht hing
in de appelboom

toen werd het langzaam weer te mooi
om waar te zijn, de dingen
van de dag verdwenen voor de geur
van hooi, er lag weer speelgoed
in het gras en ver weg in het huis
lachten de kinderen in het bad
tot waar ik zat, tot
onder de appelboom

en later hoorde ik de vleugels
van ganzen in de hemel
hoorde ik hoe stil en leeg
het aan het worden was

gelukkig kwam er iemand naast mij
zitten, om precies te zijn jij
was het die naast mij kwam
onder de appelboom, zeldzaam
zacht en dichtbij
voor onze leeftijd.

Rutger Kopland

Kopland, R. (1966). *Onder het vee*. Uitgeverij G.A. van Oorschot B.V.

Ruzie voorbij

Ik pluk de sterren uit de hemel
en graaf de maan op uit het zand.

Kijk alle schaduwen verdwijnen
ze lopen weg, ik zing en dans.

Ik haal het zonlicht naar beneden
en stop het in mijn schouder tas.

Nu loop ik zingend door de dagen:
het is zoals het vroeger was.

Johanna Kruit

Kruit, J. (1995). *Zoals de wind om het huis*. Baeckens Books.

Astronaut

Goeie reis
je hebt nu geen gewicht
astronaut
ga sneller dan het licht

de planeten zingen zacht
van het wonder dat je wacht
kijk niet om ga steeds vooruit
goeie reis en hou je haaks
en kijk goed uit

astronaut
astraal verzilverd kind
astronaut
door duisternis omringd

en als je soms verdwaalt
ga rechtdoor en wees niet bang
geef de liefde wat ze vraagt
eet de vruchten die ze draagt
kijk niet om ga steeds vooruit
kijk niet om ga steeds vooruit
goeie reis en hou je haaks
en kijk goed uit

astronaut

Spinvis

Geraadpleegd uit (p.65): Heytze, I. (2014). *De veertig van Heytze. van Achterberg tot Wigman : de favoriete gedichten van Ingmar Heytze*. Podium.

Ode aan de mus

Vroeger vielen ze nog van het dak
in de lange hete zomers van de jaren
vijftig. Met honderden tegelijk
donderden ze uit de goten, joegen

als schooljongens door de plassen —
want regenen deed het toen ook al.
Onbeschermd vogelsoort zei mijn vader
en ik zag mannen voor me met geweren.

Er werd niet geschoten, ze zijn stilletjes
verdwenen, samen met het kattenkwaad
de meisjes van twaalf en de paters.

Nu tjielpen de mobieltjes, dit is
de schreeuwende eeuw. Van de spreeuwen.
Van de nog onbarmhartiger meeuwen.

Antoine Uitdehaag

Zaal, W. (2009). *De 100 leukste dierengedichten*. Meulenhoff.

Geraadpleegd van <https://snotneusjes.wordpress.com/category/gedicht-voor-jongeren/page/3/>

De middelen

wat helpt is een wonder,
een zintuig is ook een gunst

wat helpt is een tatouage:
'liefde is de som van gemis'

wat helpt is de zin van een peer
die openscheurt in de pluk

wat helpt is een dwars kind,
het verandert, het begint

wat helpt is de gift van een vriend,
hij likt zijn schitterende hand

wat helpt is een buigende koning,
hij lekt een traan op zijn land

Anne Vegter

Vegter, A. (februari 2015). *Dichtkunstkrant*.

Geraadpleegd van <https://www.dichterdesvaderlands.nl/gedicht/de-middelen/>

Wolken

Terwijl wolken het zonlicht roven,
vliegen vogels rusteloos naar de zee.
Ik kan geen behouden reis beloven
maar in je schaduw vlieg ik mee.

(e.j.v.d.brom (2004))

Geraadpleegd van <https://www.gedichten.nl/nedermap/hartenkreten/hartenkreet/74689.html>

Houdbaar

Melkpak.

Houdbaar. Blauw.

Het is magere, dus van jou.

Je hebt een trein genomen die je nog niet nemen zou,

en je zei, vlak voordat je instapte, opeens:

'Ik heb je sleutels op de tafel neergelegd.'

Toen was het echt.

Nu is het echter,

melkpak, houdbaar, blauw.

Je hebt je weggaan hier onaangebroken

in mijn koelkast laten staan, je schaterlach erin,

je zingend koken, de mix van ons vertrouwd

en onbekend zijn met elkaar, heel

ons geluk en ons gevaar,

0,3% vet.

Nu we zijn losgemaakt

heeft zich iets vastgezet –

een vleermuis van verdriet

op fladderdrift geraakt

boven dat bosbrandlandschap tussen jou en mij,

haar klauwtjes radeloos gehaakt

aan dat wat bleef,

twee oude T-shirts in mijn kast,

een fotolijst waarin jij mij jou blij bekijken ziet,

een mager melkpak, blauw,

even houdbaar als het leven,

dat wil zeggen:

niet.

Edward van de Vendel

Vendel, E. van den (2024). *Kom nog even naar mij kijken straks*. Poeziecentrum.

De verstandige dolfijnen

Dolfijnen woonden lang geleden
in Kiev, Kleef en andere steden.

Ze hadden talk, thee en handen,
en consuls in de meeste landen.

Maar één dolfijn vond eerst het kruit
en toen zelfs de atoombom uit.

Zij riep: 'Wij zijn te ver gegaan!
Terug! Terug naar de oceaan!'

Zij wierp zich jurk en al in zee.
Alle anderen doken mee,

en zij verloren in het schuim
weer bril en opponeerbare duim.

Moraal

Dolfijnen! Schatjes! Maak ruim baan,
wij komen achter jullie aan.

Leo Vroman

Vroman, L. (1979). *Huis en tuin. Fabels en strips*. Querido. Geraadpleegd van
https://www.dbnl.org/tekst/vrom001huis01_01/

Weet je wat verdriet is?

Weet je wat verdriet is? Dikwijls, zo dicht
bij je ogen dat ik je ziel haast zie,
red ik een kleine bange vogel die
fladderend in een vijver tranen ligt;
maar als ik hem een huis geef in mijn hand
en daarin warmte van vriendschap en brood
van zachte woorden, vind ik hem al dood
eer ik in mijn eigen ziel ben beland.
Als ik iets van je denk te hebben dat
misschien eens je eerlijkste ik verried,
is het over, ben je weg, mag het niet.
En als ik alleen maar zou weten wat
die vogels doet komen, – liefste, dan had
je mij nooit te vragen: heb je verdriet?

Michel van der Plas

Plas, M. van der (1994). *De oevers bekennen kleur*. Ambo-Anthos. Geraadpleegd van <https://snotneusjes.wordpress.com/?s=vriendschap>

Ik wil

een stad voor mijn verjaardag
met mensen huizen en een plein
een vijver met daarin een zwijn van
steen een kleine perenboom vol merels
en kerels wil ik van die potige met
kisten op hun schouders oude laarzen
en meisjes met mutsen van konijnenbont
en harde wimpers en gezoete lippen en
stippen wil ik in de plaats van strepen
nee zebrapaden zijn zo dun dat
je hun ribben door het asfalt ziet
en brievenbussen wil ik niet en regen
vuilnisbakken kan ik heel slecht tegen en
baby's die ruiken naar poeder en verdriet
nee ook baby's kale bleke baby's niet

Eva Cox

Cox, E. (2009). *Een twee drie ten dans*. De Bezige Bij. Geraadpleegd van https://www.poetryinternational.com/nl/poets-poems/poems/poem/103-23905_IK-WIL/

Leerdoelen en lesdoelen:

Leerdoelen lessen	
Je kunt een opdracht voor een Large Language Model (zoals ChatGPT) formuleren, zodat deze een gedicht schrijft, waar een metafoor en eindrijm in voorkomt en dat bij een bepaalde situatie past.	
Je kunt de passendheid en schoonheid van een gedicht (door mens maar ook door een machine geschreven) beoordelen en verbeteren, daarbij gebruik makend van je kennis over en inzicht in de begrippen metafoor en eindrijm.	
Lesdoelen les 1	
Je kunt vertellen wat figuurlijk taalgebruik is, en daarbij voorbeelden geven.	
Je kunt Vertellen wat figuurlijk taalgebruik kan doen met een lezer/luisteraar.	
Je kunt voor jezelf een keuze maken welke gedichten je het meeste aanspreken en over deze keuze nadenken.	
Lesdoelen les 2	
Je kunt vertellen wat een metafoor is en daarbij een voorbeeld geven.	
Je kunt vertellen wat eindrijm is en daarbij voorbeelden geven.	
Je kunt vertellen wat mogelijke effecten van metaforen en eindrijm zijn op een lezer/luisteraar.	
Je kunt metaforen en eindrijm herkennen in gedichten die je aanspreken.	
Je kunt in gedichten die je aanspreken metaforen en eindrijm beoordelen op passendheid en schoonheid.	
Lesdoelen les 3	
Je kunt antwoord geven op de vraag of een computer taal kan begrijpen.	
Je kunt een computer (via een LLM als ChatGPT) een precieze instructie geven voor een goed resultaat.	
Lesdoelen les 4	
Je kunt in samenwerking met medeleerlingen een LLM (zoals ChatGPT) een gedicht laten schrijven over vriendschap dat metaforen en eindrijm bevat.	
Lesdoelen les 5	
Je kunt gedichten die door een computer zijn geschreven verbeteren en gedichten beoordelen.	